

Sygn. akt I CSK 738/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)
SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)
SSN Bogumiła Ustjanicz

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa Stowarzyszenia Autorów ZAiKS w W.
przeciwko R. spółce z o.o. w W.
o ochronę praw autorskich,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 21 lipca 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w W.
z dnia 14 lipca 2016 r., sygn. akt I ACa .../12,

- 1) oddala skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód wniósł o zasądzenie od pozwanego, po rozszerzenia powództwa, kwoty 239.283 zł jako jednokrotnego wynagrodzenia z tytułu reprodukowania trzech utworów audiowizualnych na egzemplarzach przeznaczonych do własnego użytku osobistego – nośnikach DVD, dołączonych do czasopism wydawanych przez pozwanego.

W następstwie rozpoznania apelacji pozwanego od wyroku Sądu I instancji uwzględniającego powództwo w całości, Sąd Apelacyjny, wyrokiem reformatoryjnym, oddalił powództwo o zapłatę kwoty 113.184,96 zł a także w zakresie odsetek ustawowych od kwoty 23.184,96 zł za wskazany w sentencji okres, oddalając apelację w pozostałym zakresie.

Uzasadniając rozstrzygnięcie w przedmiocie częściowego oddalenia powództwa Sąd Apelacyjny uznał za wadliwe określenie przez Sąd Okręgowy wysokości stosownego wynagrodzenia przewidzianego obecnie w art. 70 ust. 2¹ pkt 4 prawa autorskiego (dalej „u.p.a.p.p.”). W ocenie Sądu odwoławczego, stosowne wynagrodzenie powinno być proporcjonalne do wpływów z tytułu reprodukowania utworu audiowizualnego, z uwzględnieniem wskazań zawartych w art. 110 u.p.a.p.p., tj. wpływów osiąganych z korzystania z utworu oraz charakteru i zakresu korzystania. Biegły w opinii sporządzonej w postępowaniu apelacyjnym ustalił wysokość stosownego wynagrodzenia odwołując się do wysokości przychodów uzyskanych z tytułu sprzedaży czasopism z załączonymi płytami DVD z nagranyymi filmami. Aprobując opinię biegłego, Sąd odwoławczy uznał, że wpływy ze sprzedaży powierzchni reklamowych w czasopismach nie powinny być brane pod uwagę przy ustalaniu stosownego wynagrodzenia, o którym stanowi art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p., ponieważ nie stanowią one dla pozwanej korzyści z tytułu korzystania z utworów audiowizualnych, a wymieniony przepis stanowi tylko o takich korzyściach, a nie o wynagrodzeniu stosownym do wszelkich wpływów uzyskiwanych przez korzystającego. Za taką wykładnią przemawia również wykładnia historyczna przewidująca obowiązek wypłaty wynagrodzenia proporcjonalnego do wpływów z tytułu korzystania z utworu audiowizualnego,

a kolejne zmiany art. 70 ust. 2 pkt 4 u.p.a.p.p. nie miały na celu poszerzenia kategorii przychodów uwzględnianych przy ustalaniu wynagrodzenia należnego na podstawie obecnie obowiązującego art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p., uznał Sąd odwoławczy.

W ocenie Sądu II instancji, wysokość stosownego wynagrodzenia odnosi się do ilości faktycznie sprzedanych egzemplarzy czasopism z tzw. insertami, a nie do faktycznej ilości egzemplarzy zwielokrotnionych nośników. Prawo do wynagrodzenia określonego w art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p. powstaje nie z momentem samej reprodukcji utworu, lecz dopiero gdy powstanie możliwość jego użytku osobistego przez finalnego użytkownika, uznał Sąd Apelacyjny.

Natomiast zmiana wyroku w postaci oddalenia powództwa w zakresie odsetek ustawowych nastąpiła wskutek wyniku kontroli dokonanej z urzędu przez Sąd co do możliwości zastosowania art. 481 k.c., jako przepisu prawa materialnego, nawet w sytuacji niepodniesienia takiego zarzutu w apelacji pozwanej Spółki, uznał Sąd odwoławczy.

Powód zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w części, a mianowicie w pkt I w zakresie oddalenia powództwa o zapłatę kwoty 113.184,96 zł oraz w zakresie odsetek ustawowych, a także w pkt III i IV, opierając skargę kasacyjną na zarzutach mieszczących się w ramach obu podstaw kasacyjnych.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 70 ust. 2 pkt 4 (obecnie art. 70 ust. 2¹ pkt 4), art. 110 oraz art. 17 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. W ocenie skarżącego Sąd odwoławczy, stosując wykładnię pojęcia stosowne wynagrodzenie, bezpodstawnie odniósł się do regulacji zawartej w art. 110 u.p.a.p.p. uwzględniając przesłankę proporcjonalności wynagrodzenia do wpływów.

Powód zanegował uznanie art. 110 u.p.a.p.p. za przepis znajdujący zastosowanie w każdym przypadku eksploatacyjnym i nakazujący wyliczać zawsze wysokość wynagrodzenia w oparciu o wysokość wpływów, a więc zakwestionował przyjęcie, że wynagrodzenie jest należne wyłącznie w sytuacji uzyskiwania korzyści przez korzystającego z praw autorskich, podczas gdy wynagrodzenie jest w jego

ocenie ekwiwalentem za korzystanie z utworu bez względu na to, czy łączy się z uzyskaniem korzyści.

Zarzuty sformułowane w ramach drugiej podstawy kasacyjnej obejmują naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. i art. 278 k.p.c. wskutek bezkrytycznego przyjęcia przez Sąd dokonanych przez biegłego ocen prawnych w odniesieniu do przesłanek ustalania wysokości wynagrodzeń poprzez uwzględnianie jedynie ilości nośników faktycznie sprzedanych. Z kolei zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. uzasadniono zmianą orzeczenia w zakresie odsetek ustawowych, pomimo że pozwany nie podniósł w apelacji zarzutów w tym zakresie.

Powód wniósł o uchylenie orzeczenia w zaskarżonej części i orzeczenie o kosztach postępowania.

Strona pozwana w obszernej odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej z uwagi na brak uzasadnionych podstaw i o zasądzenie na jej rzecz od powoda kosztów postępowania. W ocenie strony pozwanej, określenie wysokości stosownego wynagrodzenia w rozumieniu art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p. powinno następować zgodnie ze wskazaniem zawartymi w art. 110 u.p.a.p.p., tj. z uwzględnieniem wpływów osiągniętych z korzystania z utworu oraz charakteru i zakresu korzystania. Pozwany neguje tezę powoda, że wynagrodzenie winno być obliczane od wszystkich reprodukowanych egzemplarzy, a nie tylko od wprowadzonych do obrotu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Nie mogą odnieść zamierzonego skutku zarzuty naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. i art. 278 k.p.c. przez wykorzystanie opinii biegłego do zdefiniowania pojęcia "stosownego wynagrodzenia" w rozumieniu art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p. Trzeba bowiem podkreślić, że według powołanego przepisu art. 278 § 1 k.p.c. sąd może zasięgnąć opinii biegłego, jeżeli wyłoni się potrzeba skorzystania z wiadomości specjalnych oraz że o tym, czy takie wiadomości są niezbędne do rozstrzygnięcia sprawy decyduje sąd. Nie jest oczywiście zadaniem biegłego rozstrzygnięcie kwestii prawnych ani ustalanie zasad wykładni i stosowania prawa. Opinia biegłego ma ułatwić sądowi rozeznanie i zrozumienie dziedziny wymagającej wiadomości specjalnych, a więc wiedzy z zakresu poszczególnych gałęzi nauki, techniki, sztuki

oraz wszelkich innych umiejętności wykraczającej poza przeciętny poziom wiedzy osób niebędących specjalistami w danej dziedzinie. Zakres pojęcia wiadomości specjalnych ulega natomiast zmianie wraz z ogólnym postępowaniem wiedzy (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1997 r., I CKN 44/96, nie publ., z dnia 29 listopada 2006 r., II CSK 245/06, nie publ., z dnia 15 czerwca 2011 r., V CSK 373/10, nie publ., z dnia 29 listopada 2016 r., z dnia 21 marca 2017 r., I CSK 447/15, nie publ. oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., III CSK 341/16, nie publ.).

Podjmując rozstrzygnięcie Sąd Apelacyjny skorzystał z wiadomości specjalnych zawartych w opinii biegłego z zakresu ekonomii, marketingu i reklamy oraz wyceny praw autorskich, które - co nie powinno budzić wątpliwości - wykraczają poza przeciętny poziom wiedzy ogólnej osób niebędących specjalistami. Nie oznacza to jednak, że zasięgnięcie opinii biegłego nastąpiło w celu zdefiniowania pojęcia stosownego wynagrodzenia w rozumieniu art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p.; wykładni tego pojęcia dokonał Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Również zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., wskutek zmiany wyroku w zakresie odsetek ustawowych pomimo braku podniesienia w apelacji zarzutów w tym zakresie, okazał się nieuzasadniony. Trafnie stwierdził Sąd Apelacyjny (s. 25 uzasadnienia), że ocena prawidłowości zastosowania przepisu prawa materialnego, tj. art. 481 k.c., podlega kontroli z urzędu (uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55).

Wobec braku podstaw do uwzględnienia zasadności zarzutów zgłoszonych w ramach drugiej podstawy kasacyjnej, oceny zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego należało dokonać z uwzględnieniem stanu faktycznego przyjętego za podstawę orzekania przez Sąd II instancji.

Zasadniczy zarzut podniesiony w skardze kasacyjnej i uzasadniony wieloaspektowo dotyczy prawidłowości obliczenia wysokości wynagrodzenia przewidzianego w art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p. Według tego przepisu, współtwórcy utworu audiowizualnego oraz artyści wykonawcy są uprawnieni do stosownego wynagrodzenia z tytułu reprodukcji utworu audiowizualnego na

egzemplarzu przeznaczonym do własnego użytku osobistego. Zgodnie z art. 70 ust. 3 u.p.a.p.p., korzystający z utworu audiowizualnego wypłaca wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 2¹, za pośrednictwem właściwej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi.

Dochodząc wynagrodzenia, skarżący nie dysponował na odnośnym polu eksploatacji zatwierdzoną tabelą wynagrodzeń, która pozwalałaby na obliczenie wynagrodzenia w oparciu o stawki kwotowe (art. 110¹² ust. 2 u.p.a.p.p.). W nauce prawa powszechnie zauważa się, że brak takiej tabeli bardzo utrudnia ściśle ustalenie wysokości należnego wynagrodzenia; z art. 70 ust. 2¹ pkt 4. u.p.a.p.p. wynika bowiem tylko tyle, że ma to być wynagrodzenie "stosowne". Zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie uznaje się za uzasadnione zastosowanie art. 110 u.p.a.p.p., według którego wysokość wynagrodzeń dochodzonych w zakresie zbiorowego zarządzania przez organizację zbiorowego zarządzania powinna uwzględniać wysokość wpływów osiąganych z korzystania z utworów i przedmiotów praw pokrewnych, a także charakter korzystania z tych utworów i przedmiotów praw pokrewnych (zob. wyroki SN: z dnia 29 listopada 2006 r., II CSK 245/06, niepubl.; z dnia 13 grudnia 2007 r. I CSK 321/07; niepubl.). Trzeba jednak mieć na względzie różnicę, jaka zachodzi między stosowaniem powołanego przepisu art. 110 u.p.a.p.p. do wynagrodzenia przewidzianego w art. 70 ust. 2¹ pkt 4. u.p.a.p.p., a stosowaniem go do typowych przypadków dochodzenia wynagrodzenia przez organizacje zbiorowego zarządzania w związku z zawieraniem przez nie umów licencyjnych lub odszkodowania przewidzianego w art. 79 ust. 1 pkt 3 lit.b u.p.a.p.p. Wynagrodzenie, o którym mowa w art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p. jest bowiem pochodną umowy licencyjnej zawartej z innym podmiotem i już opłaconym na jego rzecz.

W art. 110 u.p.a.p.p. ustawodawca wskazał trzy przesłanki, które należy uwzględniać przy obliczaniu wysokości wynagrodzeń dochodzonych w zakresie zbiorowego zarządzania przez organizację zbiorowego zarządzania przy czym w pierwszej kolejności wymienił kryterium "wpływów osiąganych z korzystania z utworów". Pozostałe dwie, do których należą charakter i zakres korzystania z utworów, uznawane są w doktrynie za kryteria pomocnicze w stosunku do pierwszoplanowego kryterium wpływów, a to dlatego, że wymieniono je niejako

drugoplanowo, bo po użyciu słów "...a także...". Charakter korzystania można wiązać z tym, czy stanowi ono zasadniczą działalność korzystającego, czy też ma w stosunku do niej jedynie charakter uboczny; można więc na tej podstawie odróżnić korzystanie komercyjne od niekomercyjnego. Z kolei zakres korzystania można wiązać z różnymi polami eksploatacji lub różnymi sposobami korzystania w obrębie jednego pola.

Przesłanki wskazane przez ustawodawcę w art. 110 u.p.a.p.p. jako mające kształtować wysokość wynagrodzeń powinny być - w odniesieniu do wynagrodzenia, o którym mowa art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p. - interpretowane z uwzględnieniem ich stosowania na tzw. drugim poziomie - po ustaleniu opłaty licencyjnej; dochodzi tu bowiem do kumulacji dwóch różnych pod względem konstrukcji podstaw płatności obciążających korzystającego z utworu audiowizualnego na rzecz kilku podmiotów.

Zarzut błędnej wykładni użytego w art. 110 u.p.a.p.p. pojęcia "wpływów osiągniętych z korzystania z utworów (...)" przez nieuwzględnienie dodatkowych opłat uzyskiwanych z tytułu np. umieszczenia reklam jest nieuzasadniony. Problem, czy przy obliczaniu wysokości stosownego wynagrodzenia można uwzględniać również takie korzyści, których związek z faktem korzystania z utworów jest pośredni, niepewny i trudny do udowodnienia, nie jest w doktrynie rozstrzygany jednolicie. Dominuje jednak podgląd, że przy rozważaniu możliwości uwzględnienia uzyskiwania korzyści pośrednich na podstawie art. 110 u.p.a.p.p. trzeba zachować daleko idącą ostrożność. Rozciąganie pojęcia wpływów osiągniętych z korzystania z utworu, zwłaszcza z utworu audiowizualnego, na korzyści luźno związane z korzystaniem i niedające się oddzielić od innych czynników wpływających na przychód korzystającego, nie jest przekonujące. Trafnie podkreśla się w doktrynie, że między wpływami osiągniętymi z korzystania z utworów, a wysokością wynagrodzenia powinien zachodzić wyraźny związek, pozwalający obiektywnie stwierdzić, że dane wpływy są bezpośrednio pochodną korzystania z utworów. Nie można przyjmować, na co trafnie zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny, że wpływy osiągnięte przez wydawców prasy z zamieszczania reklam należą do faktów powszechnie znanych, o którym mowa w art. 228 § 1 k.p.c.

Przepisy art. 70 ust. 2¹ i ust. 3 u.p.a.p.p. zostały dodane przez art. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 181, poz. 1293) i weszły w życie z dniem 1 listopada 2007 r. Przewidziane w nich postacie wynagrodzeń są wynagrodzeniami dodatkowymi, nie stanowią ekwiwalentu licencji na korzystanie i nie wynikają z umowy, lecz z ustawy, natomiast opłatę licencyjną za korzystanie z utworu otrzymuje inny podmiot. Twórcy utworu audiowizualnego otrzymują zasadnicze wynagrodzenie już wówczas, gdy uczestniczą w pracy nad utworem albo zezwalają na włączenie do niego wcześniej powstałych utworów. Z tą chwilą bowiem prawa do eksploatacji ich wkładów twórczych przechodzą na producenta (art. 70 ust. 1 u.p.a.p.p.). Gdyby nie dodano w art. 70 u.p.a.p.p. ust. 2¹, dodatkowe wynagrodzenie przysługiwałoby tylko w razie wyraźnego zastrzeżenia go w umowie z producentem. Ze względu na wyjątkowy charakter omawianego wynagrodzenia i fakt, że korzystający z utworu zapłacił już opłatę licencyjną innemu podmiotowi, nie powinno się interpretować ustawowych przesłanek obliczenia wysokości tego wynagrodzenia w sposób rozszerzający. Prowadzi to do wniosku, że wpływy osiągnęte z korzystania z utworów, o którym mowa w art. 110 u.p.a.p.p. powinny rzeczywiście wynikać z tego źródła, czyli z dołączenia egzemplarza utworu audiowizualnego do konkretnego numeru czasopisma, i powinny być udokumentowane (zob. wyrok SN z dnia 10 maja 2017 r., sygn. akt I CSK 294/16).

Z tych względów skład orzekający Sądu Najwyższego podzielił stanowisko Sądu Apelacyjnego, że podstawę obliczenia dochodzonego wynagrodzenia powinna stanowić liczba sprzedanych egzemplarzy utworu, a nie liczba dokonanych zwielokrotnień, wymierne wpływy są bowiem osiągnęte dzięki sprzedaży. Stanowiska tego nie zmienia sama możliwość skorzystania z niesprzedanych zwielokrotnionych nośników w przyszłości.

Pozbawiony racji jest również zarzut naruszenia art. 17 u.p.a.p.p. przez dokonanie błędnej wykładni art. 70 ust. 2¹ pkt 4 w związku z art. 110 u.p.a.p.p., prowadzącej do pozbawienia twórców utworów audiowizualnych godziwego wynagrodzenia; stosowne wynagrodzenie przewidziane w art. 70 ust. 2¹ pkt 4 u.p.a.p.p. jest bowiem - o czym była już mowa - jedynie wynagrodzeniem dodatkowym.

Z przytoczonych rozważań wynika, że zarzuty wypełniające podstawę kasacyjną z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. okazały się również nieuzasadnione.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną jako pozbawioną uzasadnionych podstaw i orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego zgodnie z art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800) w brzmieniu nadanym rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2016 r., poz. 1668).

kc

aj